

ODTÜ Senato'sunun 24 Mayıs 2016 tarihli ve 2016/4-5 sayılı kararının ekidir.

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

İLKE VE STRATEJİLER BELGESİ

A. AMAÇ VE KAPSAM

Bu Belge, toplumsal cinsiyet eşitliğinin Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin tüm etkinlik ve uygulamalarında güvence altına alınması amacıyla, Üniversitemiz mensuplarının uyması gereken ilkeleri ve alması gereken önlemleri düzenler.

Bu Belge, Türkiye'nin 1985 yılında taraf olduğu “CEDAW'a (Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi)”; 2011 yılında taraf olduğu “İstanbul Sözleşmesi'ne (Kadına Karşı Şiddetin ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)”; Anayasamızın başta 10. maddesi olmak üzere ilgili maddelerine, ilgili mevzuata ve Yükseköğretim Kurulu'nun 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararına dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Belgede, “toplumsal cinsiyet” İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinde yer aldığı üzere, “toplumsal olarak inşa edilen ve belli bir toplum tarafından erkekler ve kadınlar için uygun görülen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler” olarak tanımlanmaktadır. Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-2017 belgesine göre, “Toplumsal cinsiyet eşitliği kadın ve erkekler için kamusal ve özel yaşamlarında ve her alanda eşit görünürlük, güçlenme, sorumluluk ve katılım demektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği aynı zamanda kaynakların dağılımında ve kaynaklara erişimde eşitlik anlamına gelir.” “Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, gerçek toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesinin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkları beslemektedir.”

B. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İLKELERİ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, birimleri, çalışanları ve öğrencileri ile birlikte, tüm bireyler için eşitlik, kapsayıcılık, insan onuruna saygı ve adil davranma gibi evrensel değerleri benimser ve uygulamada bu ilkelere sadık kalır. Bu çerçevede, farklılıklara saygı gösterir ve her türlü ayrımcılığa karşı çıkar.

Farkındalığın Artırılması

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumsal bir sorun olduğunu kabul ederek, ODTÜ birimlerinin, mensuplarının, öğrencilerinin ve ODTÜ yerleşkelerinde çalışan-yaşayan tüm bireylerin konuya ilişkin farkındalığını arttırmak ve olumsuz uygulama ve yaklaşımları dönüştürmek için İletişim ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İlkelerinin benimsenmesi ve uygulanmasını; öğrenci ve çalışanlara yönelik olarak konuya ilişkin ders ve seminerlerin açılmasını; toplantı ve çalıştayların düzenlenmesini; duyurular ve kamu spotlarıyla üniversite mensuplarının ve toplumun bilgilendirilmesini amaçlar.

Temsil ve Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması

Üniversite akademik ve idari birimlerinde, öğrenci ve meslektaş etkinliklerinde, resmi niteliği olan ve olmayan tüm yapılanmaların ve görevlendirmelerin liyakate dayalı olması ve aynı zamanda temsil ve katılımında kadın – erkek eşitliğinin sağlanması esastır. Toplumsal cinsiyet açısından eşitsizlik yaratan uygulamaların düzeltilmesi için düzenli aralıklarla durum saptaması yapılması, bu çalışmaların raporlanması ve eşitlik hedeflerinin belirlenmesi öncelikli alanları oluşturmaktadır. Kadın ve erkek (akademik ve idari) personelin özellikle ebeveynlik sürecinde farklı deneyim ve ihtiyaçlarına duyarlı bir anlayışın benimsenmesi, her iki grubun da karar ve sorumluluklara katılımlarını olumlu yönde desteklenmesi amaçlanır.

Cinsel Taciz ve Saldırının Önlenmesi

Cinsel taciz ve saldırının tüm yönleriyle önlenmesi ve ortadan kaldırılması esastır. Bu konuda, bireysel veya kurumsal hoşgörü gösterilemez. Bu alanda yapılacak düzenlemeler, cinsel taciz ve saldırının önlenmesini, konu hakkında farkındalığın artırılmasını, fiziksel düzenlemelerle güvenli çalışma ve yaşam ortamının sağlanmasını, konuya ilişkin şikayetlerin alınmasını, gerekli soruşturmanın ivedilikle ve özenle yürütülmesini ve destek mekanizmalarının devreye sokulmasını içerir.

Yukarıdaki amaçlarla, “Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi” görev yapacaktır.

C. KURUMSAL HEDEFLER VE ÖNLEMLER

Bu Belgede yer alan kurumsal hedefler ve alınacak önlemler üç başlıkta toplanmaktadır. Bu hedef ve önlemler, Rektörlük ve bağlı idari birimler, tüm akademik birimler ve ODTÜ adını kullanan her düzeydeki birim için geçerlidir:

- (1) Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artırılması;
- (2) Toplumsal cinsiyet açısından katılım, temsilde, atama ve yükseltmelerde eşitlikçi yaklaşımın benimsenmesi;
- (3) Cinsel taciz ve saldırının önlenmesi.

(1) Farkındalığın artırılması

- a) ODTÜ, bu alandaki tutum ve uygulamalarla gelecek nesillere ve topluma iyi örnek oluşturma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratma görevini yüklenir. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı iletişim anlayışı ve uygulamaları çok önemli ilk adımdır. Kişisel ve kurumsal temelde her tür iletişimin, ayrımcılığın ve bu çerçevede toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesinde veya pekişmesinde oynadığı önemli rolden yola çıkarak:
 - i. Bireyler ve kurumsal olarak, yazılı, sözlü, görsel, resmi ve resmi olmayan, alt-üstler ve eş-düzeydeki kişiler arasında,
 - ii. Ders malzemesi, görsel-işitsel malzeme, e-posta, ödev-makale-rapor, broşür, afiş, duyuru, sosyal medya gibi ODTÜ içine ve dışına yönelik olarak kullanılan tüm iletişim ortam ve kanallarında,

iii. İnsan onuruna saygılı, ayrımcılık konusunda hassas ve herhangi bir şekilde toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığa yer vermeyen dil ve ifade kullanılması temel ilkedir¹. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı her türlü ayrımcılığa karşı çıkmanın gereği olarak, iletişimde “stereotip”lemelerden (kalıp yargılardan) kesinlikle kaçınılmasını ve toplumsal cinsiyete ilişkin kavramların ön yargısız olarak kullanılmasını;

- b) Konuya ilişkin halen açılmakta olan derslerin yanı sıra, Üniversite geneline yönelik giriş düzeyinde derslerin açılmasını,
- c) İdari personele toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin hizmet içi eğitim olanaklarının sunulmasını,
- d) Yöneticilere yönelik konuyla ilgili bilgilendirme toplantıları ve çalıştayların yapılmasını,
- e) Konuya ilişkin her yarıyıl en az bir bilimsel faaliyetin (seminer, çalıştay, konferans veya kongre gibi) gerçekleşmesini,
- f) Konuyla ilgili araştırmalar ve yayınlar yapılması ve projeler hazırlanmasını,
- g) Toplumsal cinsiyet farkındalığının geliştirilmesi için hem Üniversite içinde, hem de topluma yönelik kamu spotları hazırlanmasını,
- h) Üniversitenin web sitesi ve sayfalarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin duyurulara yer verilmesini sağlar.

(2) Toplumsal cinsiyet açısından eşit temsilin sağlanması ve görevlendirme/atama/yükseltmelerde eşitliğin geliştirilmesi

Yükseltmelerde ve karar organlarına ve önemli pozisyonlara yapılacak atamalarda kadın – erkek oranlarındaki eşitsizliğin varlığından yola çıkarak, bu konuda eşitlikçi bir yaklaşımı geliştirmek için;

- a) Kadın – erkek oranlarını dikkate alarak durum saptaması yapılmasını ve ‘toplumsal cinsiyet eşitliği veri tabanı’ oluşturulmasını,
- b) Üniversitedeki atama ve yükseltmelere ilişkin kararlar konusunda düzenli aralıklarla toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden analizlere dayanan rapor hazırlanmasını,
- c) Konuyla ilgili olarak toplanan tüm verilerin ve yapılan analizlerin ilgili birimlerle paylaşılmasını ve bunu takiben toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda hedeflerin belirlenmesini, hedeflere yönelik durum tespitinin düzenli aralıklarla yapılmasını,
- d) Akademik kadroların süre uzatma değerlendirmelerinde eşitlikçi ve liyakata dayanan, ama aynı zamanda kadınların doğum, her iki cinsin de ebeveynlik deneyimlerini göz önüne alan duyarlı bir yaklaşımın gözetilmesini,
- e) Karar mekanizmalarında ve önemli pozisyonlara yapılacak atamalarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesine yönelik bir yaklaşım geliştirilmesini sağlar.

¹ Bu ilkeler, ODTÜ tarafından 23 Aralık 2015 tarihinde imzalanan “Antwerp Charter on Gender-Sensitive Communication in and by Academic Institutions” belgesinde yer almaktadır.

(3) Cinsel taciz ve saldırının önlenmesi²

Cinsel taciz ve cinsel saldırının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuatımız ve Yükseköğretim Kurulu'nun 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararı gereğince zorunludur. Bu önlemler, Üniversite birimlerini, çalışanlarını, öğrencilerini ve yerleşkede çalışan-yaşayan tüm bireylerin katılımını gerektirir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan bir ayrımcılık ve şiddet biçimi olarak cinsel taciz ve cinsel saldırıyla mücadele edilmesi ve bu tür olaylara hiçbir şekilde müsamaha gösterilmemesi için etkin çalışmalarda bulunmak ve cinsel taciz ve cinsel saldırıdan arınmış bir yerleşke ortamı yaratmak üzere;

- a) Yerleşkede fiziksel koşulların, cinsel taciz ve saldırının önlenmesine yönelik olarak düzenlenmesi yönünde çalışmalar yürütülmesini; genel mekanlarda ve eğitim alanlarında öğrencilerin güvenliğine yönelik olarak yeterli aydınlatma ve geç saatlerdeki eğitimlerde güvenliği sağlamak üzere önlem alınmasını;
- b) Toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelime dayalı şiddet, özellikle cinsel taciz ve saldırıya yönelik olarak, şikâyetlerin yapılabileceği, destek mekanizmalarını devreye sokacak 'Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi' oluşturulmasını;
- c) Her Fakülte, Enstitü ve Yüksekokul bünyesinde bu konuda bir çalışma grubu oluşturulmasını;
- d) Bu tür olaylarda, ilgili disiplin yönetmelikleri çerçevesinde, etkin ve hızlı bir soruşturma ve uygulamanın yürütülmesini sağlar.

EK: CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA İLİŞKİN TANIM VE İLKELER

Tanımlar

Cinsel taciz, 'kişiyle vücut teması bulunmadan yapılan ve rızaya dayalı olmayan, cinsel içerikli söz, tavır ve diğer davranış biçimleri' olarak tanımlanmaktadır. Olayın gerçekleştiği ortama ve bağlama göre ısrarla tekrarlanan eylemler ya da bir tek eylem cinsel taciz olarak değerlendirilebilir. Süreklilik ön koşul değildir. Her cinsel yönelim ve yaştaki insan cinsel tacize uğrayabilir. Cinsel taciz farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Tamamen kapsayıcı olmamakla birlikte, bazı cinsel taciz biçimleri, cinsel içerikli tehditler, kişilerin cinsiyetine yönelik taciz, düşmanca ortam tacizi ve istenmeyen cinsel ilgi ve yakınlık şeklinde görülebilir. Yerleşkelerde sık rastlanan üç cinsel taciz biçimi misilleme, takip etme ve ödüllendirme vaadidir.

- a) **Misilleme**, kişinin cinsel veya duygusal amaçlı girişim ve teklifleri reddetmesi ya da tacize uğradığını düşünerek şikâyet etme yoluna gitmek istemesi/gitmesi nedeniyle, açıkça veya örtülü olarak iş veya eğitim yaşamının intikam amacıyla zorlaştırılmasıdır.
- b) **Israrlı takip**, bir kişinin rızası dışında peşine takılma, evinin, okulunun, işyerinin önünde bekleme, yolda uzaktan ya da yakından izleme, kişisel bilgilerini, gündelik hayatını öğrenmek üzerine soruşturma yapma ve bu bilgileri taciz etme amaçlı kullanma eylemidir.

² Cinsel taciz ve cinsel saldırı ile ilgili tanımlar ve önlenmesine yönelik ilkeler ekte yer almaktadır.

c) **Ödüllendirme vaadi**, kişinin hak etmeksizin, cinsel veya duygusal amaçlı bir davranış veya teklifi kabul sonucu ödül, terfi, not veya benzeri kazançlarla ödüllendirilmesi vaadidir.

Cinsel saldırı, ‘rızaaya dayalı olmayan cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi’ şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsel saldırı, kişinin fiziksel ve/veya psikolojik güç kullanımı, tehdit, korku, baskı altına alma, gözdağı verme, hile ve kandırma gibi zorlamalarla cinsel içerik taşıyan fiziksel bir davranışa maruz kalması yoluyla vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi olarak kabul edilmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar, 18 yaşından küçüklere karşı gerçekleştirilen cinsel saldırı ve cinsel taciz eylemleri olarak değerlendirilmektedir. Suçun, kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi hâlinde, ceza ağırlaştırılmaktadır. Fiilin cebir ya da tehditle işlenmesi de cezayı ağırlaştırmaktadır.

Rıza kavramı, hak ihlalleri, psikolojik taciz ve cinsel taciz ve cinsel saldırı tanımlamasında önemlidir. Ünvan ve/veya mevki kullanılarak fiziksel ve/veya psikolojik güç kullanımı, tehdit, korku, baskı altına alma, gözdağı verme, hile ve kandırma ile alınan sesli ya da sessiz onay rıza olarak kabul edilemez. Sessiz kalmak rıza göstermek değildir. Rızanın sürekliliği esastır, rıza her zaman geri alınabilir.

Acil durum, ivedilikle işlem yapılmadığı ve önlem alınmadığı takdirde başvuranın can güvenliğinin veya hak ve özgürlüklerinin tehdit altında olduğu; cinsel taciz veya saldırıya ilişkin delillerin kaybolması ihtimallerinin ortaya çıktığı durum şeklinde tanımlanmaktadır.

Ayrımcılık, bir kişiye toplumsal cinsiyet temelli keyfi ya da haksız bir davranışta bulunulması ve bu suretle bu kişinin mağdur edilmesi olarak ifade edilmektedir. Daha özel olarak, toplumsal cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelimi nedeniyle bir kişi ya da gruba, aynı ya da benzer konumda olduğu diğer kişilere göre keyfi olarak eşit davranmamak ya da onları mağdur etmek anlamına gelmektedir.

Başvuran, cinsel tacize veya saldırıya maruz kaldığı iddiası ile ‘Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi’ne başvuran kişi olarak tanımlanmaktadır.

Tanık, cinsel taciz veya saldırı teşkil edebilecek olayın taraflarından biri olmayıp, sözkonusu olay hakkında herhangi bir yolla doğrudan bilgi sahibi olan kişi olarak tanımlanmaktadır.

İlkeler

Özen Gösterme İlkesi: Üniversite, cinsel taciz ve cinsel saldırı iddiaları karşısında, bu iddiaları etkin bir şekilde araştırma, bu iddialar karşısında harekete geçmeyen ve/veya üstünü kapatmaya çalışanlar hakkında gerekli işlemleri yapma, taciz ve/veya şiddete uğrayanların ikinci kez mağduriyete uğramasını önleme ve onların içinde buldukları durumu anlama hususlarında gerekli dikkat ve özeni gösterir. Özellikle cinsel taciz ve saldırı iddialarıyla ilgili başvuru sürecinde bu ilke, şiddete uğrayanın tekrar mağdur edilmemesini sağlamaya yönelik olup, değerlendirmenin başlatılmasında ‘*başvuru sahibinin beyanı esastır*’ ilkesinden hareket etmeyi gerektirir.

Gizlilik İlkesi: Üniversite, cinsel taciz ve saldırı iddialarının ele alındığı tüm aşamalarda, başvuru sahibi kişi ve şikâyet edilen kişinin özel hayatlarının gizliliği ilkesine uygun davranır.

Güven İlkesi: Üniversite, gizlilik ve özen gösterme ilkelerine riayet ederek, tarafların güven duygusunu zedelemeyecek şekilde davranır.

İvedilik İlkesi: Üniversite, cinsel taciz ve cinsel saldırı iddiaları karşısında vakit geçirmeden harekete geçilmesini sağlar. Üniversite özellikle, a) söz konusu istenmeyen cinsel tavır ve yaklaşımlar, aralarında bir kurumsal hiyerarşi olan ve güç asimetrisi bulunan kişiler arasında meydana geldiğinde; b) bu durumun tacize uğrayan kişinin öğrenimini akademik veya idari kariyerini, istihdam durumunu olumsuz şekilde etkilediğinde; c) istenmeyen cinsel yaklaşımlar bir ödüllendirme veya misilleme, intikam alma aracı olarak kullanıldığında; d) bazı cinsel içerikli yaklaşımlar sıklık veya yoğunlukları nedeniyle kişinin öğrenim ya da çalışma ortamını ciddi şekilde bozduğunda, düşmanca, aşağılayıcı ve saldırgan bir ortam yarattığında ivedi ve aktif olarak hareket eder.

Başvuranın Beyanı Esastır: Cinsel taciz ve cinsel saldırı fiillerinin işlenme şekli, çoğu zaman iki kişi arasında geçip kanıtlanması zor bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle cinsel taciz ve/veya cinsel saldırıyla ilgili değerlendirme sürecine başlarken “başvuranın beyanı esastır” ilkesinden hareket edilir. Bu ilke şiddete uğrayanın toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve diğer nedenler dolayısıyla şikâyet edememe gibi durumlar gözetilerek getirilmiş olup, sadece değerlendirme sürecinin başlatılmasıyla ilgilidir. Bu ilke, çok defa açık kanıtların olmadığı durumlarda da tacizin doğasına, olayın bağlamına ve kişilere dair daha bütünsel bir akıl yürütmeye olayın niteliğini anlama ilkesiyle birlikte söz konusu olup tek başına inceleme sonucunu belirlemez.

Yargılamaksızın Destek İlkesi: Kurul tarafından şikâyet sahibine, sürecin her aşamasında ve talebi doğrultusunda psikolojik, tıbbi ve hukuki destek sağlanması esastır. Cinsel taciz, cinsel saldırı ya da cinsel istismar içerikli davranışlara maruz kaldığını belirten kişilere Üniversite'nin tüm bileşenleri de yargılamaksızın destek verir.

Risk ve Önlemleri Bildirme İlkesi: Kurul, destek sürecinde şikâyette veya başvuruda bulunan kişiye seçebileceği hukuki ve diğer çözüm yollarını, bu yollarda izlenen süreçleri, bu yolların her birinin yaratabileceği riskleri ve alınması gereken önlemleri anlatmakla sorumludur.

Kasıtlı Yanlış Beyanlara Karşı Farkındalık ve Önlemler: Cinsel taciz ve cinsel saldırı iddiaları kişisel hesaplaşmalara alet edilmemelidir. Şikâyeti yapanın kasıtlı olarak yalan söylediğinin ve yanlış beyanlarda bulunduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşıldığı durumlarda disiplin yaptırımını söz konusudur.